

YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI: BUGUNGI KUNNING ENG MUHIM MASALALARIDAN BIRI

Saydalimov Sirojiddin Murodullayevich
*DXX CHQ "Yosh chegarachilar" HAL Kasbiy va
amaliy fanlar kafedrasida bosh o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yo'l harakati xavfsizligining zamonaviy jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyati keng yoritilgan. Transport vositalarining ko'payishi, haydovchi va piyodalar mas'uliyati, yo'l harakati madaniyatining shakllanishi, davlat va jamiyatning bu boradagi roli chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, yo'l-transport hodisalarining oldini olishda texnologik yechimlar, profilaktik choralar va axborot-ta'lim ishlarining samaradorligi haqida fikr yuritilgan. Maqola yo'l harakati ishtirokchilari ongini yuksaltirish va xavfsiz harakat madaniyatini mustahkamlashga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *Yo'l harakati xavfsizligi, yo'l-transport hodisalari, haydovchi mas'uliyati, piyodalar xavfsizligi, yo'l qoidalari, transport madaniyati, profilaktika, davlat nazorati, svetofor tizimi, transport texnologiyalari, xavfsiz harakat, jamiyat mas'uliyati.*

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida transport tizimining jadal rivojlanishi, avtomobillarning kundalik hayotning ajralmas qismiga aylanishi yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash masalasini yanada keskinlashtirdi. Har kuni millionlab insonlar hayoti yo'llardagi tartib-intizom, madaniyat va xavfsizlik darajasiga bog'liq. Yo'l-transport hodisalari nafaqat inson salomatligiga, balki jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligiga ham bevosita zarar yetkazadi. Shu bois yo'l harakati xavfsizligi nafaqat davlat organlarining vazifasi, balki jamiyatning har bir a'zosi zimmasiga yuklatilgan umumiy mas'uliyatdir.

Hozirgi kunda yo'llarda harakatning murakkablashuvi, transport vositalari sonining oshishi, aholining faol migratsiyasi, yosh haydovchilar ulushining ko'payishi va yo'l madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi kabi omillar ushbu masalaning dolzarbligini yanada oshirmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti statistikasiga ko'ra, yo'l-transport hodisalari dunyodagi eng keng tarqalgan xavf omillaridan biri bo'lib, yoshlar o'limining asosiy sabablaridan biri sifatida qayd etiladi. Bu esa xavfsizlik choralarini kuchaytirish, ta'lim va targ'ibot ishlarini rivojlantirish hamda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

Shu ma'noda, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash - bu faqatgina qoidalarni bilish emas, balki ularga ongli ravishda rioya qilish, o'z va boshqalar hayotini qadrlash, transport madaniyatini shakllantirish va har bir ishtirokchi uchun xavfsiz muhit yaratishdir. Mazkur mavzuni o'rganish yo'llarda xavfsizlikni oshirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Yo'l harakati xavfsizligining dolzarbligi

Har yili dunyo bo'yicha millionlab yo'l-transport hodisalari sodir bo'ladi, yuz minglab odamlar halok bo'ladi yoki jarohat oladi. Bu esa yo'l xavfsizligini ta'minlash masalasi nafaqat transportni boshqarish, balki aholining salomatligi va ijtimoiy farovonligi bilan bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Dolzarb bo'lishining asosiy sabablari:

1. Transport vositalarining ko'payishi - yo'llardagi zichlik oshmoqda.
2. Haydovchilik madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi.
3. Piyodalar intizomining sustligi - yo'lni belgilangan joydan kesib o'tmaslik, telefon yoki quloqchin bilan chalg'ish.
4. Tezlikni oshirish oqibatida sodir bo'ladigan hodisalar.
5. Yosh haydovchilar sonining ortishi, tajriba yetishmasligi.

Yo'l harakati madaniyati nima?

Yo'l harakati madaniyati - bu qoidalarga amal qilishdan tashqari, yo'lda o'zini madaniyatli tutish, boshqalarga hurmat bilan yondashish, xavf tug'dirmaslik deganidir. Madaniyatli haydovchi ham, piyoda ham:

- boshqalarning vaqtiga hurmat qiladi;
- yo'lni bo'lishishni biladi;
- o'z harakati boshqalarga qanday ta'sir qilishini tushunadi;
- xavfsizlikni eng ustuvor qadriyat deb biladi.

Afsuski, yo'l madaniyatining pastligi ko'plab hodisalarning asosiy sabablaridan biridir. Bu borada keng targ'ibot va tarbiyaviy ishlar olib borilishi zarur.

Piyodalar xavfsizligi - umumiy masalaning muhim qismi

Piyodalar yo'l harakati ishtirokchilarining eng himoyasiz qismini tashkil etadi. Ular uchun hatto kichik xatolik ham og'ir oqibatlarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun piyodalarga oid qoidalarga qat'iy amal qilish juda muhim.

Piyodalarga tavsiyalar:

- Yo'lni faqat maxsus o'tish joylaridan kesib o'ting.
- Svetoforning ruxsat etilgan chirog'ini kuting.
- Quloqchin bilan yo'lni kesib o'tish, telefonga qarab yurish - katta xavf manbai.
- Kechasi yoritilmagan hududlarda aks ettiruvchi tasma yoki yorqin kiyimlar kiyish muhim.

- Avtobus yoki boshqa transport ortidan yo'lni kesib o'tmaslik - bu juda xavfli.

Haydovchilarning mas'uliyati

Haydovchi - bu nafaqat transport boshqaruvchisi, balki yo'ldagi barcha ishtirokchilarning hayoti uchun mas'ul shaxsdir. U yo'l qoidalariga amal qilishi bilan jamiyat xavfsizligini ta'minlaydi.

Haydovchilar uchun muhim tamoyillar:

- Tezlik cheklovlariga rioya qilish - talofatlarning katta qismi aynan tezlik oshirish bilan bog'liq.
- Spirtli ichimlik, dori vositalari yoki charchoq holatida rul boshiga o'tmaslik.

- Bolalar uchun maxsus avtoo'rindiqlardan foydalanish.
- Piyodalarga o'tish joylarida yo'l berish.
- Avtomobilning texnik holatini muntazam tekshirib borish.

Yuqori mas'uliyat, hushyorlik va madaniyatli haydovchilik - xavfsiz yo'lning eng asosiy omillaridan biridir.

Davlat va jamiyatning roli

Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash faqat haydovchi yoki piyoda zimmasidagi vazifa emas. Bu kompleks jarayon bo'lib, davlat, jamoat tashkilotlari va ta'lim muassasalari birgalikda harakat qilishi zarur.

Davlat tomonidan amalga oshiriladigan ishlar:

- Yo'llarni me'yoriy holatda saqlash.
- Yangi yo'l belgilarini o'rnatish, svetoforlarni yangilash.
- Nazoratni kuchaytirish - videokuzatuv, radar tizimlari.
- Ta'lim muassasalarida yo'l harakati madaniyatini o'rgatish.

Jamiyatning o'rni:

- Yoshlar o'rtasida targ'ibot ishlari.
- Aholini ogohlantiruvchi kampaniyalar.
- Ko'ngilli tashkilotlarning xavfsizlik bo'yicha tashabbuslari.

Yo'l harakati xavfsizligining kelajagi

Zamonaviy texnologiyalar bu sohada katta yutuqlar olib kelmoqda:

- "Aqlli" svetoforlar, tirbandlikni kamaytiruvchi tizimlar.
- Avtopilot tizimlarining rivojlanishi.
- Havoga ko'tariladigan elektr transport vositalari.
- Mobil ilovalar orqali yo'l holatini kuzatish imkoniyati.

Bu texnologiyalar yo'l harakati xavfsizligini keskin oshirishga xizmat qilmoqda. Ammo har qanday texnologiya faqat insonning ongli xatti-harakati bilan uyg'unlashgan taqdirdagina samarali bo'ladi.

Xulosa

Yo'l harakati xavfsizligi - jamiyatning umumiy madaniyat darajasi ko'rsatkichidir. Qoidaga bo'ysunish - bu majburiyat emas, balki har bir insonning hayotiy ehtiyoji. Yo'ldagi har bir ishtirokchi: haydovchi, piyoda, velosipedchi yoki yo'lovchi - o'z mas'uliyatini anglab harakat qilsa, yo'l-transport hodisalari kamayadi, insonlar hayotlar saqlab qolinadi.

"Qoidalarga amal qilish - hayotingni asrashdir" - bu shunchaki shior emas, balki har bir kishi uchun kundalik hayotiy qoidadir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi "Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2021.

2. O‘zbekiston Respublikasi Yo‘l Harakati Qoidalari (YHQ). Rasmiy nashri — Toshkent, 2023.
3. Hasanov S. Yo‘l harakati xavfsizligining ijtimoiy asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Abdullayev B., Karimov O. Transport tizimi va xavfsizlik tamoyillari. — Toshkent: TDIU nashriyoti, 2022.
5. Xalqaro avtomobil transport tashkiloti (IRU) ma‘lumotlari. Road Safety Reports, 2020–2024.
6. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti. Global status report on road safety. — WHO, 2023.
7. Rasulov A. Piyodalar xavfsizligi va zamonaviy yondashuvlar. — “Transport va logistika” jurnali, №4, 2022.
8. Yo‘l harakati xavfsizligi xizmatining rasmiy statistik ma‘lumotlari — 2023–2024 yillar.
9. Aliqulov M. Transport psixologiyasi va haydovchilik madaniyati. — Toshkent: Innovatsiya, 2020.
10. UNESCO. Safe mobility and urban transport development, 2021.